

Muzeum Templo Mayor

Po nejnovějších vykopávkách v historickém centru Ciudad de México s Eduardem Matosem Moctezumou

— Monika BRENIŠÍNOVÁ

Vnější expozice Muzea Templo Mayor. Pohled na hlavní aztécký chrám a jeho jednotlivé vrstvy.

Při svém pracovním pobytu v Ciudad de México v loňském roce jsem měla to štěstí, že mě osobně přijal a provedl nejnovějšími vykopávkami jeden z nejvýznamnějších mexických historiků a archeologů Eduardo Matos Moctezuma. Mohla jsem také poznat tým lidí, kteří na výzkumu posvátného okrsku Aztécků pracují. Jsou to nejen archeologové a historikové, jako Leonardo López Luján, současný ředitel projektu *Templo Mayor* a syn významného mexického historika Alfreda López Lujána, ale uplatní se zde i celá řada dalších profesí, jako jsou fyzičtí antropologové, restaurátoři, chemikové či biologové, samozřejmě včetně pomocného personálu. Z aplikovaných metod zaujme zejména 3D skenování, ale používány jsou i tradiční archeologické metody, jako je stratigrafie.

Muzeum Templo Mayor sestává z venkovní a vnitřní expozice. Zatímco jádro venkovní

části tvoří hlavní aztécký chrám, v interiéru jsou především objekty nalezené při jeho vykopávkách, a to z předkolumbovského i z koloniálního období. Mezi nejvýznamnější exponáty patří polychromované kamenné skulptury a reliéfy reprezentující aztécký panteon. Je mezi nimi bohyně měsíce, sestra a zároveň sokyně aztéckého ústředního božstva, bůh války Huitzilopochtli, Coyolxauhqui či bohyně země Tlaltecuhli a kamenná skulptura zobrazující Coatlicue, matku Coyolxauhqui a Huitzilopochtliho. Významný je také soubor hliněných plastik, mezi nimiž rozeznáme například postavu aztéckého orlího válečníka či boha smrti Mictlantecuthliho.

OBĚTINY

Mezi jedny z nejvýznamnějších nálezů však patří zdánlivě obyčejné obětiny. Ty obvykle sestávají z kamenné schránky, do níž byla kněžími uložena sada pečlivě vybraných předmětů, které měly reprezentovat jak mikrokosmos, tak aztéckou říši jako takovou; i proto v nich najdeme suchozemská i mořská zvířata, ale také rostliny a nerosty ze všech ekosystémů, jež Aztékové znali. Mezi nejvýznamnější patří nedávno objevená obětina č. 174, v níž bylo ukryto na 11 800 předmětů, z čehož 800 tvořily umělecké objekty. Kromě koryšů, měkkýšů, rostlin (např. kopál), předmětů ze dřeva, kamenných sošek a drahého kamene zde byly nalezeny kosterní pozůstatky vlka, jehož tělo bylo pokryto třídvořadými kusy zlata, či mečovité výběžek pilouna se zbytky dochované kůže. Zatímco vlk byl spojován s aztéckým hlavním bohem Huitzilopochtlim a jeho úkolem bylo doprovázet zemřelé bojovníky na cestě podsvětím, piloun symbolizoval mořskou příšeru *cipactli*, jež v aztécké mytologii zastupovala zemi. Zlaté plíšky ve tvaru srdcí, rukou či terčovitých náušnic odkazují k základnímu aztéckému mýtu o bitvě na hoře Coatepec. Podle něho se bůh války Huitzilopochtli narodil bohyni matce Coatlicue. Protože však jeho sestra, bohyně měsíce Coyolxauhqui spolu s jejími čtyřmi sty

Monika BRENIŠÍNOVÁ

(nar. 1983) se zaměřuje na koloniální dějiny Latinské Ameriky, pracuje ve Středisku iberoamerických studií a podílí se na řešení projektu Kreativita a adaptabilita jako předpoklad úspěchu Evropy v propojeném světě.
MonikaBrenisinova@gmail.com

Polychromovaný kamenný reliéf zobrazující bohyni země Tlaltecuhltli

bratry-hvězdami považovali matčino těhotenství za nečisté, rozhodli se zakročit. Huitzilopochtli byl však rychlejší, bratry porazil a sestru svrhl z hadí hory Coatepec. Tento mýtus odráží základní přesvědčení většiny mezoamerických společností o životadárném sepětí mezi vzájemnými protiklady, jako jsou noc a den či život a smrt. A protože Slunce-Huitzilopochtli musí bitvu se sestrou Lunou a bratry-hvězdami svádět každou noc, je třeba přinášet mu oběti, aby mělo sílu nejen zvítězit, ale také vyjít a na své pouti oblohou vytrvat.

Podobných kamenných schrán bylo do současnosti nalezeno na 280. Obětiny se zpravidla ukládaly mezi jednotlivé vrstvy hlavního aztéckého chrámu, neboť Mexikové každých dvaapadesát let u příležitosti náboženského svátku

» »
Stratigrafie je jedna z archeologických metod používaných k datování nálezů. Svrchní bílá vrstva značí rok 1521, rok dobytí Tenochtitlánu.

»
Kosterní pozůstatky vlka a obětovaného chlapce. Lebka obětovaného chlapce ve věku mezi osmi a deseti lety svědčí o dobrém zdravotním stavu a vysokém společenském postavení. Vlk byl spojován s bohem války Huitzilopochtlim a doprovázel zemřelé bojovníky na jejich cestě podsvětím.

Velkého ohně stavěli novou pyramidu, a to tak, že původní stavbu pouze převrstvili. Vzhledem k velkému počtu předmětů, které obětiny obsahují, patří tyto na první pohled nezajímavé kamenné schránky ve skutečnosti mezi ty nejdůležitější nálezy, neboť umožňují podhalit fascinující obraz každodenního života aztécké společnosti a jejich náboženských představ.

SUPERSTAR MEXICKÉ ARCHEOLOGIE

Eduardo Matos Moctezuma je jedním z nejvýznamnějších mexických historiků a archeologů, který se zasadil o největší objevy mexické archeologie a její rozvoj. V letech 1978-1982 vedl projekt *Templo Mayor*, jehož cílem bylo odhalit a prozkoumat aztécký hlavní chrám, který se dochoval pod zástavbou mexického hlavního města. Rovněž dohlížel na stavbu *Muzea Templo Mayor*, které i dlouho řídil, a prosadil památkový zákon, který významnou měrou přispěl k ochraně mexických památek a umožnil archeologický průzkum. Projekt *Templo Mayor* se zařadil mezi nejdůležitější archeologické podniky současnosti, neboť objevení aztéckého chrámu v roce 1978, jakož i řady dalších staveb a objektů, umožnilo proniknout do tajů aztécké historie a přehodnotit představy o jejich náboženství, každodenním životě či státní ideologii. Přestože se podílel i na řadě dalších vykopávek ve Středním Mexiku a Yucatánu (například archeologických středisek Tula a Teotihuacan), ve svých knihách se věnuje především dějinám aztécké říše, zvláště náboženství, životu a smrti.

POSVÁTNÝ CHRÁMOVÝ OKRSEK

Pokračující archeologické práce odkryly nejen celou řadu dalších jednotlivostí, jako jsou vykuřovadla, zbraně či keramika, ale také budov, které původně tvořily jádro posvátného okrsku aztéckého sídelního města Tenochtitlán. Mezi nimi dominují zejména pohřebiště aztéckých vládců *cuauhxicalco*, posvátný strom, hřiště pro posvátnou míčovou hru, kruhová pyramida boha větru Ehecátla-Quetzalcoatl, zeď z lebek *tzompantli* či škola *calmeccac*.

Cuauhxicalco je kamenná kruhová stavba o průměru šestnáct metrů, která byla postavena za vlády Moctezumy I. (1440-1469) a sloužila jako pohřebiště aztéckých vládců. Stavba je osázena hlavami hadů a v její blízkosti se nachází pozůstatky posvátného stromu Aztéků. Jedná se o dub cesmínový, který symbolizoval *axis mundi* neboli osu světa spojující nebe se zemí a umožňující komunikaci mezi nimi. Tento nálezy je obzvláště zajímavý zejména proto, že až do jeho

Obětiny ukládané kněžními do kamenných schrán měly reprezentovat mikrokosmos, proto se v nich nachází široká škála uměleckých předmětů, rostlin, ale také nerostů

objevení měla řada odborníků o jeho existenci a postavení v aztéckém náboženství a mytologii pochybnosti.

Hřiště pro posvátnou míčovou hru, stejně jako kruhová pyramida boha větru Ehecatla-Quetzalcoatl, se nachází na severojižní ose, která dělila celý posvátný okrsek na dvě poloviny. Právě na této ose, jež byla spojována s kultem boha války Huitzilopochtlim, byla nalezena nejen ona již zmiňovaná obětina č. 174, ale také další obětiny, jako například tělo chlapce uložené v kruhové kamenné schráně. Tělesné ostatky chlapce ve věku osm až deset let vypovídají o tom, že hoch velmi pravděpodobně patřil k vyšším společenským vrstvám, neboť na rozdíl od obětí odevzdaných bohu deště Tlalocovi, které zpravidla trpěly podvýživou, byl ve velmi dobrém zdravotním stavu. Hřiště pro posvátnou míčovou hru se nachází mezi katedrálou a domem č. 16 v ulici Guatemala. Práce na jeho odkrytí v současnosti stále probíhají a v budoucnosti se počítá s jeho částečným zpřístupněním.

Pod domem č. 16 byla objevena kruhová pyramida boha větru Ehecatla-Quetzalcoatl (šíroká 34 metrů), největší kruhová pyramida odkrytá na území města Mexica (další dvě menší kruhové pyramidy se nacházejí pod sakristií mexické metropolitní katedrály a ve stanici metra Pino Suárez). Tato zřejmě nejvýznamnější pyramida je orientována směrem na východ a byla spojována s východem slunce. Nacházela se ve východní části posvátného okrsku, která byla spojována se životodárným deštěm a kultem boha deště Tlaloca, neboť se věřilo, že bůh větru Ehecatl umetá cesty božstvům deště a umožňuje tak příchod

období deště. V Mexiku, kde období deště střídají období sucha, je deště zárukou úrody a života. Škola *calmecac*, jež byla určena k výchově chlapců ze šlechtických rodin, se nacházela ve stejné části posvátného okrsku a je jí věnovaná samostatná expozice.

Asi největší rozruch vyvolal objev monumentální kruhové věže o průměru šesti metrů z lidských lebek zvané *tzompantli*. Tato věž sloužila k vystavování lebek lidských obětí, které se v různém počtu odehrávali v Tenochtitlánu v průběhu celého roku. Tento nález je důležitý nejen proto, že dosvědčuje krvavou aztéckou praxi, ale také proto, že dokládá, že koloniální prameny pocházející z per conquistadorů a misionářů (Bernardino de Sahagún, Toribio de Benavente Motolinia, Juan de Torquemada) poměrně přesně vypovídají jak o rozložení města, tak o náboženských a jiných praktikách aztécké společnosti. Nicméně jeden významný rozpor existuje, jak upozorňuje Eduardo Matos Moctezuma, a to, že se zabývají téměř výhradně krvavou stránkou aztéckého náboženství, která byla Španěly hodnocena více než negativně. Nicméně nedávno odhalené ruiny vynesly na světlo skutečnost, že posvátný okrsek, v jehož čele stál hlavní chrám zasvěcený dvojici bohů – bohu deště Tlalocovi a bohu války Huitzilopochtlimu – a kterým byl rozdělen podíl středové osy na dvě poloviny, ve skutečnosti sloužil stejnou měrou k uctívání smrti i života. Aztékové tedy skrze smrt uctívali život. □

Literatura

- E. Matos Moctezuma, *Los ejes de vida y muerte en el Templo Mayor y en el recinto ceremonial de Tenochtitlan* (Especial Arqueología Mexicana č. 81), México 2018.
El Templo Mayor de México, Madrid 1992.
 G. D. Orti - F. C. Montfort, *Templo Mayor de Tenochtitlan*, México 2003.

Cuaauhcalco je kruhová stavba, jež sloužila jako pohřebiště aztéckých vládců. Byli zde pohřbeni mj. Axayacatl, Tizoc a Ahuitzotl, který se významnou měrou zasadil o rozšíření aztécké mocenské domény.